

szedegessük ki hát számukra a jó izeket, mint kalácsból a mazsolát.

Egy nagy hiánya van *A régi magyar falu*-nak: nincsen elég méltó köntösben. Igaz, az *Új Barázda* tekintélyes hasábjain jelent meg ez az anyag s a három füzetecske abból való lenyomatként került forgalomba. Díszes kiadást érdemelnek s reméljük, akad majd kiadó, aki a szellemi értéken kívül üzleti hasznot is felfedez majd bennük s kötetbe foglalja őket. *Szalmári.*

Erba Odescalchi Sándor: Istenek és rabszolgák. Budapest, Egyetemi nyomda.

A regény szerzőjéről azt mondják, hogy alig tizenkilencéves. Csodálatos kor ez, a lélek magára eszmélésének kora, melyben homályosan, talán ösztönszerűen egymást kergeti-üzi ezer vágý és gondolat, ami mind gazdagítja, teljesebbé formálja a lelket s amit olyan jó volna akkor mind nyugalmas, szép rendbe foglalni, hogy a viharok után egy-egy kikötőbe érve mindet élvezhessük. A nagy lázak és egyenletlenségek kora ez, miből egyszer csak kibontakozik az ihletett emberarc. S íme, ebből a korból már termés van előttünk. Úgy szeretnők minden lapját az idősebbek derűs szeretetével végigsimogatni, hogy annál melegebben emlékezzünk a magunk tizenkilenc évére.

Nem volna szabad erről a könyvről szürkén, semmitmondóan írni és azt állítani, hogy a tizenkilencéves tehetség erényei és fogyatékságai benne vannak. Örülni kellene és örülni kell, mert így szép ez a regény, ahogy van, mert az ifjúság zseniális lázai sugalmazták. A most bontakozó lélek komolykodása, hímes bája, agyonkultúráltságtól való tisztasága, édesbús melankóliája, halhatatlan tragikus szomorúsága teremti meg azt a csodálatos légkört itt, ami csak egyszer van és oly rövid ideig tart.

S líra, líra, tisztán csengő líra! Pedig ez nem lírai regény a szónak betű szerint való értelmezésében. Tiberius Caesar és Cornelia Torquata súlyos és végzetes szerelmét írja le majdnem tökéletes és logikus meseszövéssel, de a sorok között, a római köntös, arcok és alakok mögött a lírikus áll. Ezért nem hihetetlen, hogy valóságos emberekké lesznek ezek az évezredes kőarcok, — élnek, lélekeznek és véreznek. S ez azért van a legkevésbé, mert szerző becsületesen megtanulta az antik történelmet, inkább azért, mert tudat alatt megsejtette, hogy az idő, a kor és a történelem csak könnyen lehámozható burok, mert az örök valóság az ember, a lélek, aki ha szeret, ha gyűlöl, ha szenved, ha örül, végeredményben csak egyképpen teszi azt. Mert az ember, a lélek mindenkor modern, csak a kelet, a divat, az múlik el. S ezek a rómaiak és khaldeusok nem beszélnek archaikus nyelven s a klasszika filológusok talán kifogásokat is emelhetnek ebbe, hiszen nem egyszer olyan szavakat használnak, amelyeknek a fogalma még akkor nem létezhetett. De hiszen ez nem is fontos, mert a lírikus szerző a maga körül élő és elgondolt és átstilizált embereknek és talán kicsit önmagának az életét is meséli el a történelem spanyolfala mögül. Lírikus, ezért vannak egyenletlenségei ellenére is néhol szinte megrázó helyei. Már biztos, hogy tud írni. S az az aggodalom sem bánt, hogy talán idő előtt mondja el önmagát, mert azt is sejteti, hogy a nagy lázak lecsillapodtára is maradnak a léleknek értékei.

Derűs öröm fog el a szomorú történetű regény olvasása után, mert erősen bíznunk a szerzőben, a folytatásban. *D. T.*

Sásdi Sándor: Egy nyár története. (Az Új Idők kiadása).

Kilenc évi szolgálat után nagy

harccal két hónapi szabadságot kap a Fürjes és Krausz cég főkönyvelője, hogy a falusi levegőn kissé megrepárlhassa a tüdejét. Így jut el egy baranyai faluba, a nagybátyjához s itt beleszeret a részeges tanító feleségébe. Szép, csöndes, szomorkás regény ez, a két főalak mindössze egy csókiig jut el benne s akkor vége a szabadságnak, de a finomtollú Sásdi annyi falusi drámáról lebbenti föl a leplet, néhány könnyen odavetett képben oly mély témákat érint, hogy olvasás közben inkább ezek fognak meg bennünket, mint a kedves és gyöngyelelkű Balázs főkönyvelő mélabús szerelme.

Ezek az ormánysági ízzel beszélő kapzsi parasztok nem ismeretlenek előttünk, de ha századszor olvasunk róluk, akkor sem lehet részvétlenül elmenni tudóvésztenyészítő nedves lakásaik és gyerekeik pusztulása mellett. Pedig ők maguk részvétlenek a saját pusztulásukkal szemben és úgy igaz, ahogy Sásdi írja: négy mázsa rozsert, egy lóért mindig nagyobb áldozatra, nélkülözésre, munkára képesek, mint egy gyerek életének a megmentéséért.

Igen finom figurákat rajzolt meg a nagybácsi és a nagynéni alakjában és a regénynek talán legmagkapóbb része ennek a Pista bácsinak a története, aki nyolc gyermeket temetett el s most, hogy a sors törvénytelen gyerek apjává tette, kénytelen felárgoló apai szeretetét elnyomni, nehogy szegény feleségét megbántsa.

A mindvégig ízléssel és pompás magyarsággal megírt könyv új sikerét jelenti a szerzőnek.

M. Gy.

Pantjelejmon Romanov: Három pár selyemharisnya. Regény. Athenaeum.

A forradalomutáni orosz irodalom szinte «organikus» cáfolata a kezdeti bolsevizmus művészetpolitikájának;

annak a nem először felvetődött hatalmi gondolatnak, mely az irodalmat és művészetet állameszmei szempontok alapján irányítható, sőt feltétlenül irányításra szoruló «anyagnak» véli. Ez a gondolat mindenkor politikai elme szülötte, tehát olyan embertípusé, amelyik véralkatánál, idegrendszerénél fogva inkább diktatórikus hajlamú és gyakorlati beállítottságú; épp ezért tekinti a művészetet a társadalmi közösség valami egészen másodlagos értékű életmegnyilvánulásának. Irodalom és művészet csupán abban a formában érdekli, mellyel ezt a — szerinte — magasabb állami vagy társadalmi eszmét szolgálja. A hatalmi gondolaton alapuló államrendszerek minden időben meg is követelték az irodalom lojális alkalmazkodását. A cári autokrácia is. Ennek az erőszakos művészetpolitikának ellenhatásaként az orosz irodalom szelleme egészen a forradalmas irány felé fordult, megtelt magas feszültségű politikummal s az orosz költő nyugateurópai írotársainál sokkalta mélyebben és forróbban érezte a társadalomkritika szükségességét, az irodalom prófétai elhivatottságát, jövőépítő és célzatosan lélekjavító szerepét.

Mikor az orosz bolsevizmus első, ú. n. «harcos» korszaka lezárult, az addig ájult irodalom is kezdte felémelni a fejét. A kinevezett, hivatalos írókkal dolgozó, kollektív-központi irányítású mozgalom tökéletesen csődöt mondott. Akik ezek közül az állami írók közül igazán tehetségesek voltak, műveikben éppoly kevésbé hirdetnek kollektív gondolatot, mint irodalmi apáik. Azok a fiatal költők pedig, akik a művészetek szabad piacán talentumuk révén jutottak el a népszerűséghez, egészen a régi irodalom iskolapadjaiban értek naggyá. Azonban e régi irodalom hagyományos hivatása — mint fentebb is említettük — éppen a fenn-